Kaposfőn sok minden van. Felsőfokú végzettséggel rendelkező közmunkás, energianád-ültetvény, napelemes buszmegálló, brikettgyártás, zöldségtermesztés, egy szegregátum... Sok lábon álló helyi gazdaságfejlesztés indult, aminek nem is távoli célja a szociális szövetkezetté alakulás.

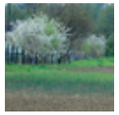
Kaposfő

A szociális szövetkezet küszöbén

- Elhelyezkedés: Somogy megye, Kaposvári járás
- Lakónépesség száma: 1613 fő
- Közfoglalkoztatottak száma 2013-ban: 175 fő, egyidejűleg 100 fő.
- Ebből kulturális közfoglalkoztatott: 11 fő, diákmunkás: 20 fő
- 0-18 éves korú: 268 fő
- Gyerekesély program keretében Ifjúsági pont működik

KSH T-STAR, 2012

A kaposfői polgármester kettős célkitűzés jegyében irányítja a települést. Célul tűzte ki a falu önfenntartóvá tételét, legalábbis a helyi lehetőségek kihasználását, valamint azt is, hogy minden dolgozni akaró és tudó embernek legyen munkája ebben a Somogy megyei községben. Mindehhez évek óta a közfoglalkoztatás lehetőségét hívja segítségül, pályázati projektek sorát valósítja meg, s ma már az újonnan létrejött szociális szövetkezet megerősítésén fáradozik. A kőkemény munkának nem csak anyagi eredményeit láthatjuk, de már a szociális integráció jelei is tapasztalhatóak a munkások életében – véli a közfoglalkoztatás helyi programvezetője, a polgármester jobbkeze. Ezúttal a helyi gazdaságfejlesztés kaposfői receptjét, eredményeit, lehetséges jövőjét vázoljuk fel.

MIVÉ LETT SZOMAJOM?

Kaposfő a Kadarkúti-Nagybajomi Kistérség északi peremét jelentő 61-es főút mentén, Kaposvártól mindössze 12 km-re található. A peremi elhelyezkedés ez esetben kedvező adottságokat jelent, hiszen a főút nyújtotta közvetlen összeköttetésnek köszönhetően Kaposvár szuburbán hatása eléri a települést, mely többek között a foglalkoztatás és az oktatás terén is érvényesül[1]. A rendelkezésre álló infrastruktúra viszonylag kielégítő, egyedül a szennyvízcsatorna-hálózat hiányos. Helyben elérhető 8 osztályos általános iskola, óvoda, orvosi rendelő, felújított Művelődési Ház (IKSZT[2]).

A XX. század közepéig Szomajom néven nyilvántartott település jó mezőgazdasági adottságokkal rendelkezik. Kedvező természetföldrajzi helyzetének köszönhető – mint a termékeny földek sík vidéken, vagy az alacsonyabb dombok –, hogy a környéken egyedülálló szőlőtermő terület jelentette a jelenlegi falu magját[3]. Annak idején a szőlőn kívül dinnyét, paradicsomot, cukorrépát, burgonyát termeltek, ma sokkal inkább a szántóföldi növénytermesztés dominál (repce, gabonafélék, kukorica).

A faluban régen – az 1980-as évek végéig – jelen volt a háztáji gazdálkodás. A rendszerváltás után megszűnt a felvásárlói rendszer, és

1 Németh Nándor és társai 2012. Kadarkúti kistérségi tükör – Helyzetfeltárás.

2 Integrált Közösségi és Szolgáltató Tér.

3 Sztányi Tibor polgármester elbeszélése alapján.

Kaposfőn egyidejűleg 100 fő közfoglalkoztatott dolgozik. Zöldségtermesztés 4 ha területen folyik.

ezzel a házi kertek művelése is visszaszorult. Inkább csak néhány gyümölcsfa volt a kertekben. Napjainkban egyre több helyen megfigyelhető a kertek befüvesítése, parkosítása, vagy épp az egymás mellett lévő üres földek nagyüzemi módszerekkel történő egybeszántása. Az állattartással is hasonló a helyzet. A tejház miatt régen sok helyen tartottak tejelő marhát, de ez ma már csupán egy-két helyen figyelhető meg. *„A sertéstartás is a minimálisra szorult vissza, pedig annak idején minden portán volt hízó. Ma már egyszerűbb elmenni a TESCO-ba”* – meséli a polgármester. Az elmúlt 25 évben a kiskertek művelésének felhagyásával párhuzamosan a gazdálkodói tudás, és az ezen tudás továbbadására való hajlandóság is megkopott. Új tendencia, hogy a közmunkában szerzett tudást a dolgozók hasznosítják saját kertjük művelésekor. Mindehhez segítséget is kaptak már: palántát, csibét, kacsát, vetőmagot[4].

A falu lakosságszáma 1700 fő körül mozog. A társadalmi helyzetkép tekintetében fontos megjegyezni, hogy az 1700-as évek környékén a református magyar lakosság mellé betelepült katolikus sváb közösség nyomai még napjainkban is megmutatkoznak. A német identitástudat valójában egyre inkább háttérbe szorul, a pedagógusok elmondása szerint az óvodai német nemzetiségi nevelést leginkább a későbbiekben kamatoztatható nyelvismeret reményében választják a szülők. A német nemzetiségi önkormányzat mellett cigány kisebbségi képviselet is van a faluban. Szociális szempontból a település egyik kiemelt

4 A támogatások sikerességének megítéléséhez szükséges utánkövetésről nincs információnk.

vizsgálati területe lehet a Vadászdomb, mely több, mint 100 fős köszörűs cigány közösséget rejt magában.

A társadalmi tényezőket vizsgálva itt is könnyen felismerjük a tipikus vidéki tüneteket: egyrészt öregszik a népesség, a fiatalok elvándorolnak a térségből, sokan külföldre mennek, ezzel egy időben viszont fiatalodás is végbemegy, különösen a nagyobb cigány népességgel rendelkező településeken. A környező aprófalvakhoz képest azonban Kaposfő nagyobb arányú, képzettebb középosztállyal bír, ugyanakkor ebből a körből is helyben leginkább a túlképzett, idősebb munkanélküli réteg marad. A munkanélküliség aránya a legfrissebb adatok szerint 7,4%[5].

Nagyságrendileg elmondható, hogy az 1700 fős lakosság 20%-a, kb. 350-400 fő tartozik a 0-18 éves korosztályba, s csaknem ugyanennyi a nyugdíjasok száma is. A fiatalok számára a falu vezetése diákmunka keretében nyújt lehetőséget a munkára, ezzel éves szinten 20 főnek biztosítanak állást. A gazdaságilag aktív népesség nagy része ingázik (főként Kaposvárra), kisebb része helyben vállal munkát. A munkaképes korúak 60-70 fős csoportja segélyből és/vagy fekete, alkalmi munkából él meg. Őket a közfoglalkoztatásba is nehezen lehet bevonni, holott a pár éve működő Start program egyidejűleg csaknem 100-110 fő számára ad munkát[6].

A KAPOSFŐI NÉGYES TÉNYEZŐ

Sztányi Tibor polgármester és Vajai Csilla településfejlesztési szakember együttesen koordinálják a falufejlesztést. Elmondásuk szerint négy tényező teszi kompletté a település gazdálkodását: Először az infrastruktúrát kell fejleszteni, utána következik a humán fejlesztés és a munkahelyteremtés. Negyedik lépésként pedig környezetvédelmi fejlesztésre vonatkozó teendőket fogalmaztak meg. Ezen lépcsők természetesen nem különülnek el egymástól, mégis ezúttal e témakörök mentén ismertetjük Kaposfő programját, mely 2012-ben, a Start programmal párhuzamosan rajtolt. Azóta már majdhogynem a harmadik lépésen is túl járnak, s egyre több energiát szánnak a környezetvédelmi intézkedésekre.

> *„Egyre több energiát szánnak a környezetvédelmi intézkedésekre."*

5 Sztányi Tibor adatközlése alapján.

6 Mátyus Valéria (szerk.) 2010. Kadarkúti-Nagybajomi Többcélú Kistérségi Társulás, Kistérségi Közoktatási Intézkedési Terv 2008-2013 felülvizsgálata és interjúk alapján.

MINDEN AZ INFRASTRUKTÚRÁVAL KEZDŐDÖTT

Napjaink falufejlesztési elképzeléseinek legjellemzőbb eleme az infrastruktúra fejlesztése. A vizsgált település is legelőször ezen a téren lépett előre: 2009 és 2012 között különböző pályázati forrásokból (DDOP, TEKI, TEUT[7]), csatornázással fejlesztették a belvízelvezetést, járda- és útfelújításokat hajtottak végre[8]. Legnagyobb változást a ÚMVP-Leader forrásból megvalósuló faluközpont felújítása hozott. Közterek épültek, szépültek meg, térfigyelő rendszer épült, buszmegállókat újítottak fel, melyeken napelemek termelte energiával működő információs táblákat üzemeltetnek[9]. A faluközponthoz kapcsolódó beruházás volt a Művelődési Ház felújítása, IKSZT-vé alakítása. A ház számos új szolgáltatással (pl. eMagyarország pont, könyvtár), programokkal, és jól felszerelt infrastruktúrával (konyha, mosógép, mosogatógép, tükrös terem stb.) segíti a közösség és a helyiek életét. A megújított közterek rendben tartását nagyobb részben közfoglalkoztatottak végzik. Mindezeknek köszönhetően Vajai Csilla szerint a község az *„átutazó településből kezd főteres településsé válni"*. Az infrastruktúra karbantartása, megújítása a közösségi életre is hatással van. Hallottunk példát többek között a sportpálya jobb kihasználása és a Művelődési Ház egyre bővülő programjai kapcsán.

> *„Átutazó településből kezd főteres településsé válni."*

A közfoglalkoztatáshoz szükséges infrastruktúrát is meg kellett alapozni az induláshoz. Kezdetben három település (Bárdudvarnok, Kisasszond, Kaposfő) közös programja volt a közmunka, így ők összefogva vásároltak egy traktort, ami most is közös tulajdonban van. Azóta kiépítette saját eszközparkját az önkormányzat: betonöntő elemeket, kazánt, aprítót, fűnyírót, szerszámokat, brikettálógépet vett, illetve kiépített fóliasátrat, asztalosműhelyt, valamint létrehozott a megtermelt felesleg árusításához szükséges helyet a felújított központban. Mindezeket különböző mértékben és hatékonysággal tudja a falu használni, üzemeltetni az épp rendelkezésre álló működési költség és munkaerő függvényében.

7 DDOP: Dél-Dunántúli Operatív Program, TEKI: területi kiegyenlítést szolgáló fejlesztési támogatások, TEUT: A települési önkormányzati belterületi közutak felújításának, korszerűsítésének támogatása, ÚMVP: Új Magyarország Vidékfejlesztési Program

8 www.kaposfo.hu/hirek/megvalosult_palyazataink/

9 Ottjártunkkor ezek nem üzemeltek.

ÖNMAGUKBAN IS SOK LEHETŐSÉG REJLIK

Tartós munkanélküliséggel küzdő, hátrányos helyzetű térségben a fizikai fejlesztések önmagukban nem érnek sokat. A közfoglalkoztatás szociális célkitűzései részben már megvalósultak Kaposfőn, de mindehhez a polgármester és a programvezetők odafigyelése is nagyban hozzájárult. Vajai Csilla büszkén mesélte: *„Kezdetben az emberek nem hitték el, hogy nem rabokként dolgoznak. Szégyenként élték meg, hogy közmunkássá váltak. Amíg nem hitték, hogy értékes munkát végeznek, addig leszegett fejjel jártak. Ma már vannak szépülő porták, kiskertek, felismerték saját értékeiket. Az egyszínű semmiség elkezdett sokszínűvé válni”.* A munkaerő-piaci integráció ott kezdődött, hogy nem közmunkásként tekintettek az emberekre, hanem munkásnak hívták és hívják őket, és saját felelősségi körrel rendelkeznek. Eleinte a helyieknek a programról való megítélése negatív volt, de idővel a lakosok és a munkások rájöttek, hogy a programban és önmagukban is számos lehetőség rejlik. Az egyik közmunkás csoportvezető hangsúlyozta, hogy a közmunka egyik célja az, hogy kimozdítsa az embereket otthonról, hogy ezáltal ténylegesen értelmes dolgot csinálhassanak. A közfoglalkoztatás negatív megítélése abban is gyökerezhet a polgármester szerint, hogy a rendszerváltás után nagyon sokáig nem volt teljesítménybeli elvárás a közmunkásokkal szemben. Ugyanakkor Kaposfőn már igyekeznek szinte vállalkozásként kezelni a falut, így az ott dolgozókkal is ennek megfelelően bánnak.

> *„Az egyszínű semmiség elkezdett sokszínűvé válni.”*

A közfoglalkoztatás sajátossága Kaposfőn, hogy elég változatos, szélsőséges háttérrel rendelkeznek a munkások. Több felsőfokú (egészségügyi, pedagógus), középfokú (érettségi, szakmunkás) képesítéssel rendelkező közmunkás, kulturális közfoglalkoztatott van, akikkel ugyan könnyű a munkafolyamatot elvégeztetni, de bevonni őket a programba jóval nehezebb. A problémák forrása általában az, hogy a képzettebbeknek nehéz elfogadniuk, hogy számukra is csak a közmunka jelenthet munkahelyet, ugyanúgy, ahogy a képzetlen, akár írni-olvasni nem tudó embereknek is. A polgármester elmondása szerint szakemberekből tulajdonképpen nincs hiány, csak van, akit nem lehet bevonni a munkafolyamatokba. Ezért is tapasztalható az, hogy szakmai segítőket nehezen találnak a programok lebonyolításához. Ennek a hiánynak egy részét képzésekkel tudják pótolni. Emellett a friss diplomás fiatalokat szakmai gyakorlati helyek biztosításával segíti az önkormányzat: ők szintén közmunkásként állnak alkalmazásba (pl. óvodapedagógusként). Vannak természetesen olyanok, akik a térségben tudnának munkát vállalni, de a tapasztalatok azt mutatják, hogy az ingázással járó költség és időbeli ráfordítás miatt jobban járnak, akik helyben közmunkát vállalnak, és háztáji gazdálkodással kiegészítik bevételeiket.

Nagyon sokan érkeznek végzettség, vagy akár a 8 osztályos általános iskolai képzés elvégzése nélkül. Eleinte mindenkit felvettek a programba, de nagyon gyakran problémák adódtak a dolgozókkal, többek között munkaidő betartása, italozás, védőeszközök használata kapcsán. *„Vannak emberek, akiken munkával nem tudnak segíteni. Rengetegen a sokadik esélyt is megkapták, de a balesetveszély miatt nem alkalmazhatják őket, mert a munkáltatóra is hárul felelősség. Általánosságban viszont elmondható, hogy az emberek haladnak előrébb”* – meséli helyi kísérőnk. Ma már a munkások is megváltoztak, a program irányítói, csoportvezetők is tudatosan kérik számon a szabályok betartását, a munka elvégzését. *„De ez többéves folyamat eredménye.”*

> *„De ez többéves folyamat eredménye.”*

A FŐÚTRÓL NYÍLÓ VADÁSZDOMB

Itt kell szólnunk a már említett **Vadászdombról**. Kiemelt szempont volt ugyanis, hogy az itt lakó, munkaképes cigányokat is foglalkoztatni tudják. Nemcsak a megélhetés szempontjából volt ez fontos, hanem nevelési célból is, hiszen felnőtt egy olyan generáció, ami nem látott a családban, tágabb környezetben rendszeresen dolgozó embert. Náluk az alapoktól kellett kezdeni, de nagy öröm látni, hogy a diákmunkára is nagy arányban jelentkeznek vadászdombi fiatalok. Nem kisebb eredmény, hogy ők – a közmunkában tanultak alapján – a kerteket is megművelik.

Azonban nem csak sikertörténetek vannak. Találunk olyanokat is, akik életükben nem dolgoztak még, vagy megpróbáltak munkát végezni, de nem sok sikerrel jártak. Nem az idősebbek, hanem a huszonéves férfiak. Velük nem igazán tudnak mit csinálni. Gyakran előfordul, hogy amikor már be vannak jelentve, elmennek táppénzre, és nem dolgoznak. Így is a legtöbben családi pótlékból élnek a telepen.

A kaposfői Ifjúsági pont a helyi katolikus plébánia segítségével épült meg, 2013-ban vették birtokba a szegregátum lakosai.

Említésre méltó, hogy e területen 2013 óta működik egy Közösségi Ház, a Kadarkúti-Nagybajomi Kistérség Gyerekesély Programja keretében megépült **Ifjúsági Pont**. A ház a Római Katolikus Egyház tulajdona, a felújítást is a Kaposfői Római Katolikus Plébánia végezte. A Ház gondnoka elmesélte, hogy eleinte a telepen élők nem tudtak mit kezdeni a Közösségi Házzal, nem tudták egészen kiaknázni a benne rejlő lehetőségeket. Mivel sok helységbeli házban nincs ivóvíz és áram, a mosási, fürdési lehetőséget használták ki először, majd később már közösségi térként is kezdett szolgálni az épület, gyermekprogramoknak, ünnepeknek, tanfolyamoknak kezdett helyet biztosítani. Szépen felújított, ideális közösségi tér lett, ugyanakkor változó, hogy menynyien járnak ide, annak ellenére, hogy nagyon közel van mindenhez. Érdekes tény, hogy a szegregátum a főutcáról közvetlenül nyílik, így elérhetőség szempontjából nagyon jó helyzetben van. Ibolya, a ház gondnoka Somos László atya kezei között felnőtt, telepi lány. Megfigyelései szerint gondnok megfigyelései szerint délelőtt inkább a nők járnak ide, akik hozzák a mosnivalót, délután a középkorúak fürdeni, az idősek viszont csak akkor, ha osztanak valamit (cipőt, ruhát). A legtöbb pozitív visszajelzés a telepen élőktől a mosási és fürdési lehetőség kapcsán érkezett.

Néhány család esetében a mindennapi étkezések hasznos kiegészítője a gondozott veteményes. Állatot egyáltalán nem tartanak. A Minden Gyerek Lakjon Jól Alapítvány programja ide is eljuttatott vetőmagot, csibét, volt, hogy disznót is lehetett kérni, ehhez azonban nem volt disznóól. Ibolya saját elmondása szerint nem minden családban éri el a célját a program, mert nem olyan a föld, hogy meg lehessen művelni.

Többen eladták az állatokat, mert nem tudták hol tartani. A téli időszakban a fűtési nehézségek sem ritkák. *„Régen az ember meghordta magának, már lopni sem tudnak fát annyira, mert figyelnek rá”* – mondták. Előfordul, hogy kapnak fát, de, ahogy sok helyen tapasztalható, azt se mindenki tudja beosztani, és nem is jut mindenkinek. Előbb a gondolkodásban kell előrébb lépni, csak utána tudnak tényleges segítséget nyújtani az adományok.

A Vadászdombon élők felzárkózása – életmód, oktatás tekintetében egyaránt – nagy részben **Somos László atyának** a térségben végzett munkáját dicséri. Somos atya mintegy 20 éve nagy odafordulással és nyitottsággal járja a környék cigánytelepeit, kiemelt figyelmet fordítva a Kaposmérő külterületén levő Baglas-pusztára, valamint a kaposfői Vadászdombra. Világnézete és a belülről fakadó pedagógiai érzéke önmagában tiszteletre méltóvá teszi személyét, az ezekkel elért, számszerűsíthető eredmények azonban mindenki számára bizonyítani tudják munkálkodásának létjogosultságát. Somos atya cigány közösségekben végzett tevékenységének kulcsa az állandó jelenlét és a *„nagy, irgalmas szív”*. Ezekben még nem csalódott. Ahogy ő mondta: *„Nem volt ebben semmi tudatosság, csak mentem.”* Az itteni közösségek nagy része 50 éve még vándorló életformát folytatott, így nem várható el tőlük a társadalomba való egy-két generáció alatti beilleszkedés. Somos atya szerint szívükben még most is nomádok, csak letelepedtek. Az atya egyik legnagyobb sikere, hogy a 10 éve működő Kaposfői Tanoda segítségével nemcsak az általános iskolai képzésben teljesítenek jobban a gyerekek (mára nincsenek osztályismétlő diákok az iskolában), hanem a mindennapi életre való nevelés terén is szemmel láthatóak az eredmények. Mindezek sokszor csak 5-10 év múltán válnak világossá számára is, akkor, mikor a gyerekek életében családalapításra kerül sor. Somos atya az általános segítségnyújtáson túl azzal teszi a legtöbbet, hogy mindenkiben egytől egyig az értéket keresi, és ez a hozzáállás sikerélményt nyújt és minőségi életet eredményezhet az általa elért cigányok számára. Jelenleg az egyik legnagyobb kihívás a tevékenysége körül, hogy kinek tudja majd átadni feladatait, aki ugyanúgy ki tudja taposni magának az utat, mint ahogy azt ő tette az elmúlt években[10].

> *„Somos atya cigány közösségekben végzett tevékenységének kulcsa az állandó jelenlét és a „nagy, irgalmas szív”.”*

10 Továbbiak Somos atya kaposfői tevékenységéről:

A POLGÁRMESTER VEZETI A KÉPZÉSEKET

A korábban taglaltakra visszatérve, a Start program keretében lehetőség volt **képzések** megvalósítására is. A 2013-as évben a közmunkások 85-90%-a részt vett egy, a háztáji növénytermesztéssel és -tartósítással kapcsolatos képzésen, amelynek végén sikeres vizsgát tettek. Agármérnöki végzettségének köszönhetően a polgármester 1,5 éven keresztül vezette az oktatást. A tanfolyam elvégzése után az oklevél mellé 100 ezer forint jutalom is járt és tanulóknak. Mivel az alapismeretek is a tananyag részét képezték, többen ennek hatására otthon is belevágtak a háztáji kiskert megművelésébe. Az egyik csoportvezető elmondása szerint a képzett közmunkások az ismereteket a mindennapi munkában egymás nevelésére is alkalmazzák már. Ezeken túl a téli közfoglalkoztatás keretében 4 hónapos képzésen is részt vett 40 fő: mezőgazdasági munkás OKJ-s végzettséget szerezhettek a dolgozók növénytermesztéssel, zöldség- és gyümölcsfeldolgozással kapcsolatos, valamint motorfűrész-szerelő képzéseken.

A településen a sok pozitív hatás és eredmény ellenére az emberek továbbra is fenntartással viszonyulnak a közmunkához. Többen gondolják úgy, hogy felesleges ez a munka, és, hogy az ott megkeresett pénz nem jelent számottevő segítséget a családoknak. Többen vannak, akik még életükben nem dolgoztak (nem fiatalok), velük nehéz együttműködni. A legnagyobb probléma azonban ott merül fel, hogy a településen, térségben a közmunkán kívül nincs lehetőség munkát vállalni a jól dolgozó, képzett emberek számára sem.

KAPOSFŐN SOK MINDEN MEGTEREM

A Kaposfői Önkormányzat a közmunkán keresztül 175 főnek adott munkát 2013-ban. Egy időben nagyjából 100 fő dolgozik, brigádokban, csoportvezetőkkel. Az érettségivel vagy diplomával rendelkező **kulturális közfoglalkoztatottak** – 11 fő – valamivel több bérért dolgoznak ugyanúgy napi 8 órát (min. nettó 64 ezer forint), mint a „rendes közmunkások" (min. 47 ezer forint). Van köztük idős beteggondozó, 3 óvónő, a Start program adminisztrációs feladatait ellátó dolgozó, festőművész, és többen a kultúrházban dolgoznak informatikus, programszervező feladatkörben. Van egy kb. 40 fős csoport, ami az erdős, fás területek, mezőgazdasági utak és közterületek karbantartását végzi. Végül van egy 30-50 fő között mozgó brigád, ami **kertészeti**

www.maltai.hu/?action=new&newid=1181,
www.szenterzsebetalapitvany.hu/vadaszdomb.

A betonelemek több méretben és formában készülnek. Még kísérleteznek a megfelelő technológiával, de a tároló épület már megépült.

A brikett akkor a legjobb minőségű, ha minél szárazabb alapanyagból készül. A kaposfői brikett meglehetősen népszerű, a szomszédos településeken is vásárolnak belőle.

munkát végez, valamint egy **háttérüzem** (brikettálás, drótfonás, asztalos termékek, betonelem) működtetéséért felelős. Mondhatjuk, hogy az előbbiekben a közösségi és szociális, az utóbbiakban pedig az anyagi értéktermelés lehetőség. Ezt felismerve az önkormányzat lépéseket tett az önellátó termelés irányába. Az alapanyagok termelése továbbra is közmunka keretében történik majd, azonban az önkormányzat létrehozott a TÁMOP 2.4.3.-as pályázat segítségével egy **szociális szövetkezetet**, melynek a profilja lett/lesz a fabrikett-gyártás, betonelem-gyártás, zöldség- és gyümölcsfeldolgozás (savanyítóüzem működtetése), száraztészta-készítés[11].

A Start közmunkaprogram keretein belül 4 hektár területen folyik a **zöldségtermesztés**. Ennek, tudtuk meg az épp dolgozó asszonyok vezetőjétől[12], egy része a helyi idősek hátsó kertjeiben történik, amelyeket, mivel ők már nem képesek hasznosítani, az önkormányzat bérel tőlük. Az így bérelt földeket az önkormányzat folyamatosan bővíti lakossági felhívásokon keresztül. Ezeken a területeken krumplit termelnek, míg az önkormányzati területen, ami korábban ugaron volt, sokféle zöldséget termesztenek vegyesen. A savanyítóüzem beindulására készülve például apróhagymát, hagymát, céklát, uborkát és káposztaféléket, de ezen kívül még fokhagymát, sárgarépát, cukorborsót és salátát is, sőt, a spárgával is kísérleteznek. Amíg nincs feldolgozóüzem, addig többségében a helyi iskola 500 adagos konyhájára mennek a termények. Ami feleslegben megmarad, azt egy kis standnál árulják mint a közmunkaprogram dolgozói által termelt zöldséget, valamivel olcsóbban, mint annak piaci ára lenne. Nem jelentenek konkurenciát a helyi termelőknek, mert másféle terményekkel mennek a piacra, így ebből még nem származott konfliktus. A közeljövőben terveznek még további fóliasátrakat építeni, amelyekben virágokat termesztenének. Külön termelői piac kialakítását csak akkor tervezik, ha a lakosság részéről lesz rá igény. A 2013. évi Start program teljes költségvetése (munkabérek, járulékok, beruházási és dologi költségek) 65 millió forintra lett tervezve, amelyből 10% a saját forrás. A zöldségtermesztésből származó bevételről, illetve megtakarított összegről nincs pontos információnk.

11 www.sztanyitibor.hu/blog/kaposfoi-szocialis-szovetkezet.html

12 Éva néni már 3 éve dolgozik itt közmunkásként. Szeret a földdel foglalkozni, és úgy látja, hogy több pénzt kapnak, mintha segélyből élnének. Faluhelyen annyira kevés a munkalehetőség, mondja, hogy meg kell becsülniük. Neki egészségügyi végzettsége van, de még Kaposváron sem tud elhelyezkedni vele, ráadásul idős kora miatt se akarják foglalkoztatni.

A zöldségek mellett 8 hektáron **energianádat** termelnek. 60 ezer kis nádpalántát ültettek ki idén tavasszal. *„Ezek egy fóliasátorban teleltek át szalmával letakarva, és május végén, június elején lesznek kiültethetőek. A nádpalántákat nem kell vegyszerezni, mert a kártevők nem szeretik a keserű íze miatt. Jó ültetést elkapva még öntözni sem kell, de egyébként is elég igénytelen növény, csak palántakorában igényel több törődést”*, tudtuk meg a csoportvezetőtől. A nád feldolgozásával külön csoport foglalkozik. Ehhez már megvan a megfelelő berendezés: van aprítékoló-, valamint brikettálógép és kazán is, mutatta be a csoportvezető nagy megnyugvással[13]. A nedvességtartalom, méret, alapanyag függvényében tud hatékonyan működni a brikettáló és a kazán, ezért aprítják fel először az alapanyagot, amely nem kizárólag nádból származik, hanem az asztalosműhelytől is kapnak hulladék fát, sőt, mezőgazdasági területekről gyűjtött gallyak is kerülhetnek bele.

> *„Már megvan a megfelelő berendezés: van aprítékoló-, valamint brikettálógép és kazán is.”*

Ma már teljes mértékben ebből biztosítják a Kultúrház és az Önkormányzat épületének fűtését. A palántákat gondozó munkástól tudtuk meg, hogy egy hektár nádda l állítólag 1-1,5 millió forintnak megfelelő mennyiségű gázt tudnak megtakarítani. A közmunkaprogramon belül 3 éve foglalkoznak brikettálással, így túl vannak már a betanulási időn. Egy átlagos munkanap alatt 17-20 zsákot töltenek meg közel

13 Sanyi bácsi szakmája szerint esztergályos, de sajnos a rendszerváltás után nem sikerült a szakmájában elhelyezkednie, és azóta az önkormányzatnál dolgozik, ahol mint csoportvezető *„terelgeti az embereket jobbra, balra, hol kisebb, hol nagyobb sikerrel”*. Emellett otthon még foglalkozik állattartással, mivel a közalkalmazotti fizetés nem túl magas. Van néhány kecskéje, amit a húsáért és tejéért, illetve kisebb marhája, amelyeket eladásra tart.

500 kg brikettel. Egy zsákot (25 kg) 850 forintért értékesítenek. Amit megtermelnek, mind el is tudják adni. A nagy részét helyben, de a környező településekre is jut. Különösen az idősek körében és a téli időszakban kelendő. Kérdésünkre megtudtuk, hogy tervben van, hogy a helyiek is használhassák az aprítékológépet, egyelőre azonban ez nem lehetséges a gépek teljesítményének korlátozottsága miatt. A munkások nem kapnak juttatást a brikettből, mindössze annyi kedvezmény illeti meg őket, hogy az önkormányzati területekről saját részre ingyenesen gyűjthetnek fát.

A **betonelem** gyártása még gyerekcipőben jár, eddig szinte csak a szükséges eszközök állnak hozzá rendelkezésre. Főként a település számára szeretnének burkolóanyagot előállítani. A csoportvezető szerint szükség lenne a munkások szakmai képzési programjának kiépítésére is. *„A cserélődő vagy italozó munkások sokszor elrontották az alapanyag összetételét, hol hígabbra, hol sűrűbbre keverték az anyagot."*

A brikett és betonelem is részét képezi az újonnan létrehozott **szociális szövetkezet** termelési struktúrájának. A szövetkezetet az önkormányzat 2013 végén, a TÁMOP-os projekt forrásaiból, a meglévő önkormányzati eszközökre alapozva, mangánszemélyekkel karöltve hozta létre. Sztányi Tibor polgármester tisztában van vele, hogy nem fog tudni 100%-os foglakoztatást biztosítani a településen, mégis szükségét érzi, hogy amit lehet, piaci alapon is megerősítsenek. Célja, hogy a szociális célú foglalkoztatás költségei, valamint a szövetkezeti termelés és értékesítés bevételei kiegyenlítsék egymást. Ennek kapcsán nemcsak anyagi támogatást kapott a település, hanem egy mentorprogram keretében szakmai segítséget is a szociális szövetkezet fenntartásához, az alapoktól kezdve a pénzügyekig, piaci megjelenésig. A régióban mindössze három szövetkezet került be a Belügyminisztérium és az OFA[14] mentorprogramjába. Még tervek és vállalások szintjén találkoztunk a zöldségfeldolgozó **savanyítóüzemmel** és a **tésztagyártó-üzemmel**. Előbbi kapcsán előremutató, hogy a kertészetben kísérleteznek a savanyításra alkalmas zöldségekkel, illetve az egyik képzés is erre irányult, a tésztaüzem kapcsán azonban nem hallottunk helyi alapanyagról.

> *„Kaposfői specialitás a nád."*

14 Oktatási és Foglalkoztatási Közhasznú Nonprofit Kft.

KÖRNYEZET NÉLKÜL NINCS JÖVŐ

Amint említettük az energiagazdálkodás kapcsán, a közmunka keretein belül minimális előrelépés történt az önellátás felé. Mint jól hasznosítható energianövény, a nád mellett mályvával is kísérleteznek, illetve elkezdtek beruházni napelemekre is. Mindezek mellett a vezetők tisztában vannak egy égetőbb környezetgazdálkodási problémával: a település szennyvízelvezetése nincs megoldva, az utak felbontásához nincs jogosultságuk, így alapesetben a megoldás roppant költséges volna. Mindaddig, amíg várják az esetleges támogatásokat a következő EU-s tervezési ciklus során, próbálnak alternatív módszereket keresni. Ilyen a **gyökérzónás szennyvíztisztító-rendszer** is, melyet osztrák minta alapján terveznek megvalósítani. A zárt rendszerbe gyűlt háztartásbeli szennyvizet ingyenesen elszállítják majd, a tisztítóegységből egyrészt a Kapos folyóba megy a megtisztított folyadék, másrészt a nádterület öntözésére használják majd fel. Adott esetben nyárfákat is használnának a rendszerben: nyárfaliget tisztítaná majd meg a szennyvizet, a keletkező biomasszát pedig mini hőerőműben égetnék majd el önkormányzati intézmények és házak fűtése céljából, vagy árammá alakulhatna, és ezzel a település közvilágításának egyéb költségeit lehetne kiváltani. Sokfelé járnak tapasztalatot gyűjteni ezen a téren is, mivel – véleményük szerint – a *„kaposfői specialitás a nád"*, amit a szennyvízkezelés terén is tudnának hasznosítani. Azonban mindezek még csak tervek, melyek az egyelőre hiányzó jelentős anyagi tőke nélkül nem tudnak elindulni megvalósulás irányába.

LÁTNUNK KELL, HOGY KAPOSFŐ EDDIGI EREDMÉNYEI A KÖVETKEZŐKNEK KÖSZÖNHETŐEK:

1. Jellemző a folyamatos pályázati tevékenység. Kaposfő önkormányzata minden lehetőséget megragad, hogy fejlessze a települést. Az infrastruktúra, az oktatás, a foglalkoztatás terén is sikerrel pályázik EU-s és hazai támogatásokra egyaránt.

2. Hátrányos helyzetű település lévén bizonyos támogatások elnyeréséért Kaposfő előnnyel indul. Mindeközben a rendelkezésre álló, képzett munkanélküli réteg segíti a programok könnyebb előrehaladását.

3. Közfoglalkoztatási programját szociális és értékteremtő módon, átgondolt célok mentén végzi a település.

4. Szociális szövetkezet létrehozásával piaci alapon is igyekszik növelni a település bevételeit, támogatja a helyi termékek térnyerését.

Az elkészült térkövek Kaposfő és a környező települések köztereire kerülnek

5. A saját termékek piacra kerülését nem akadályozza szinte senki, nem kerülnek versenyhelyzetbe a nem létező vállalkozókkal.

6. Szakmailag hiteles, tekintéllyel bíró vezető, ill. vezetők – úgyszólván „helyi hősök" – irányítják a település fejlesztését.

A jövőt tekintve csak bizakodni lehet az említett vezetőkben, és abban, hogy tudják teljesíteni a - néha túl- vállalt programokat, pályázati projekteket. A külső források túlsúlya – a tapasztalatok szerint – nem minden esetben vezet fenntartható rendszer felé. A kaposfői program jövőjét illetően a legnagyobb kérdés azonban, hogy a közfoglalkoztatottak számára lesz-e kiút a munkaerőpiacra. Jelenlegi tudásunk szerint nincs, és nem is lesz. Azok esetében, akiknél nem a képességeiken múlik a munkavállalás, jelenthet némi reményt a szociális szövetkezet, melynek működőképességét tekintve pedig az említett szövetkezeti mentorálás lehet előremutató. A jövőt tekintve kulcsfontosságú a polgármester további aktivitása. Úgy fogalmazott, *„nem tartanak ott, ahol szeretnének"*, így elképzelései szerint még van hová továbbvinni programját, a falu programját a fenntarthatóság felé.